

เปิดโลกทัศน์ วิถีธรรม วิถีไทย

○ ระพี สาคริก

บทนำ

ธรรมชาติของจิตใจคน หากมีรากฐานที่
อิสระ ย่อมปราศจากการครอบ ถ้ำเปรียบดูภาชนะ
ใส่น้ำ ควรเข้าใจว่าเป็นคนละด้านกัน เพราะ
ภาชนะใส่น้ำเป็นวัตถุ จะมีขนาดใหญ่แคไหนเต็ม
น้ำลงไป ในที่สุดก็เต็ม ทำให้ไม่อาจเติมลงไปได้อีก

แต่จิตใจคนเป็นด้านนามธรรม หากมี
สภาพที่อิสระจริง ย่อมบรรจุข้อมูลลงไปได้อย่าง
ปราศจากปริมาณจำกัด นอกจากนั้น ยังมีโอกาส
นำข้อมูลจากใจออกมาใช้ประโยชน์ก็ยิ่งเพิ่มพลัง
ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

เช่นเดียวกันกับ **โลกาภิวัตน์** ซึ่งคนส่วน
ใหญ่มักหมายถึงโลกที่มีคนอาศัยอยู่ ซึ่งมีดินและ
น้ำเป็นพื้นฐาน นอกจากนั้น ยังมีสิ่งมีชีวิตและไม่มี
ชีวิตอยู่ร่วมกัน ซึ่งในที่สุดก็ต้องเดินทางถึงกันได้
หมด

เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น ร่วมกับ
ปริมาณสิ่งซึ่งนำมาใช้ประโยชน์ลดน้อยลง อีกทั้ง
มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งชิงผลประโยชน์กัน
จนถึงขั้นรบราฆ่าฟันกันตาย ส่วน**โลกาภิวัตน์** ที่
อยู่ในจิตใจคน หากอยู่ในสภาพที่อิสระทำให้เปิด
กว้าง ย่อมไม่ยึดติดอยู่กับเปลือกของสิ่งต่างๆ จาก
ภายนอก จึงทำให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

โลกในด้านวัตถุ จึงมีอิทธิพลครอบ
งำความคิดมนุษย์ ทำให้ไม่อาจมองเห็นโลกที่เป็น
นามธรรมได้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากมีอิทธิพลวัตถุ
เป็นเงื่อนไขเข้าไปปิดบังจิตใจทำให้เกิดภาวะมืด
บอด จึงไม่สามารถมองเห็นความจริงของสรรพ
ชีวิตและสิ่งต่างๆ ได้

บทบาทของการเปิดโลกทัศน์

เมื่อกล่าวถึงคำว่า **โลกทัศน์** ในบุคคลเดียวกัน
ควรมีสองด้านร่วมกัน ไม่เพียงแค่นั้น ควรมองลึกลงไปอีก
ชั้นหนึ่งว่า ด้านไหนเป็นพื้นฐานของอีกด้านหนึ่ง

เนื่องจากจิตใจคนคือพื้นฐานซึ่งมีหน้าที่กำหนด
วิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นบ่อเกิดแห่ง
ปัญญา ที่ช่วยให้คนมองเห็นความจริงทุกสิ่งทุกอย่างได้
อย่างลึกซึ้ง

ชีวิตมนุษย์ที่เกิดมา จำเป็นต้องเรียนรู้ความจริง
ในกระบวนการเรียนรู้ การทำให้คนอยู่ร่วมกันโดย
ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ย่อมต้องใช้
ปัญญาเป็นแสงสว่าง ช่วยให้ตัวเองและสังคมมีความสุข
เมื่อสัมผัสกับสิ่งใดก็ตาม แต่ละคนควรรู้และเข้าใจความ
จริงได้อย่างแจ่มแจ้ง แทนที่จะสร้างเงื่อนไขทำให้เกิด
ปัญหาขึ้นกับตนและสังคมเพราะความไม่รู้

เมื่อกล่าวถึงโลกทัศน์ คนส่วนใหญ่มักมองด้าน
เดียวว่า การออกไปเปิดหูเปิดตาในโลกกว้าง ควรจะทำให้
พื้นฐานความคิดอิสระมากขึ้น แต่ความจริงแล้วทุกสิ่งทุก
อย่างย่อมมีสองด้าน ในกรณีนี้ ขึ้นอยู่กับรากฐานจิตใจ
ของแต่ละคน

คนไทยส่วนใหญ่มีรากฐานจิตใจคับแคบ ยิ่ง
ไปเปิดหูเปิดตาสู่โลกภายนอก และเห็นความแตกต่าง
ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างเขากับเรา ก็มักไปคว้าเอาวัตถุจาก
เขาเข้ามา โดยคิดว่าเป็นการนำมาพัฒนาประเทศ แต่แท้
จริงแล้วกลับมีผลทำลายทั้งอิสรภาพที่อยู่ในจิตใจเชื่อมโยง
ไปถึงเศรษฐกิจของสังคมร่วมด้วย

หากคนส่วนใหญ่มีสภาพจิตใจที่อิสระ มีความ
เป็นตัวของตัวเองอย่างลึกซึ้ง หากออกไปเปิดหูเปิดตา
ก็คงไม่นำเอาวัตถุกลับเข้ามาทำลายจิตใจคนชาติเดียว

“...วิถีธรรมจึงน่าจะหมายความว่าวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งมีผลกำหนดให้ตนยังรู้สัจธรรมจากใจตัวเองได้อย่างลึกซึ้ง...”

กัน หากควรครองเอาแต่ความคิดที่ลึกซึ้ง กลับมาสู่การ สร้างเสริมสภาพสังคมของเรา ให้รู้เท่าทันคนในสังคมที่ เขาพัฒนาไปก่อน เราจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบเช่นที่ ผ่านมา

ดังนั้น ก่อนที่จะคิดเปิดโลกทัศน์ให้กับตัวเอง ควรมั่นใจได้ว่าตนเป็นคนที่มีความมั่นคงอยู่กับเหตุและ ผล อีกทั้งมีรากฐานความรักที่ยังลงสู่พื้นดินอย่างลึกซึ้ง

สำหรับผู้บริหารซึ่งมีอำนาจจัดการในสังคม ควร มองอย่างลึกซึ้งลงสู่พื้นฐานการเรียนรู้ของคนในสังคม เพื่อให้มั่นใจเสียก่อนว่า หากปล่อยไปเปิดโลกทัศน์จะไม่ ทำให้รากฐานจิตใจจำต้องตกเป็นทาสคนชาติอื่น แล้ว หวนกลับมาทำร้ายสังคมเราเองอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ดังนั้น ก่อนอื่น คนที่ได้รับการอนุญาตให้ออกไป เปิดโลกทัศน์สู่โลกกว้าง จำเป็นต้องได้รับการปูพื้นฐานให้ เป็นคนรักแผ่นดินถิ่นเกิดของตัวเองอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้และ ทั้งนั้นไม่ได้หมายความว่า สร้างคนให้เป็นชาตินิยม หาก เป็นคนที่ยังรู้ความจริงจากใจตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การรู้ คุณค่าของแผ่นดินถิ่นเกิด ซึ่งมีอิทธิพลเหนือกว่าอย่างอื่น ไม่เช่นนั้นแล้ว เราก็คงเปิดโอกาสให้คนออกไปถูกหล่อ หลอมรากฐานจิตใจจากภายนอกแล้วหวนกลับมา ทำลายชาติบ้านเมืองตัวเอง

เปิดโลกทัศน์สู่วิถีธรรม

หากเข้าใจได้ว่าธรรมะคือธรรมชาติซึ่งอยู่ในราก ฐานจิตใจมนุษย์แต่ละคน นอกจากนั้น คนเราเกิดมา จำเป็นต้องเรียนรู้ความจริงโดยการทำงานซึ่งมีเหตุผล สานถึงเพื่อนมนุษย์บนพื้นฐานความหลากหลาย ดังนั้น

วิถีธรรมจึงน่าจะหมายความว่าวิถีการดำเนินชีวิต ของมนุษย์แต่ละคน ซึ่งมีผลกำหนดให้ตนยังรู้ สัจธรรมจากใจตัวเองได้อย่างลึกซึ้ง

ชีวิตนับตั้งแต่เกิดมา การก้าวไปแต่ละก้าวย่อม มีสองด้านเป็นพื้นฐานรองรับ ไม่เพียงแต่การเรียนรู้อย่าง เดียว จำเป็นต้องก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงอีกด้วย

ความมั่นคงของชีวิตเกิดจากรากฐานจิตใจที่ ยังลึกได้ถึงความจริงอยู่เสมอว่า ตนเกิดมาจากไหน แม้ จะก้าวไกลออกไปโดยใช้กาลเวลาที่ยาวนานมาก หาก สำนึกได้ว่าตนคือใครและเกิดมาจากไหน ย่อมไม่ลืม ความจริงของทุกสิ่งทุกอย่างที่สัมผัสไว้ในใจตนเองตลอด ระยะเวลาที่ชีวิตผ่านพ้นมาแล้ว ความรู้สึกนี้เองที่เรียกว่า **ความทรงจำ**

ความทรงจำเกิดจากรากฐานความรู้สึกประทับใจในสิ่ง ซึ่งตรงกับเงื่อนไขที่อยู่ในใจตนเอง หากมีรากฐานจิตใจ เปิดกว้างยิ่งขึ้น ย่อมรู้สึกประทับใจเรื่องราวต่างๆ ได้อย่าง หลากหลาย ไม่เพียงแต่เรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

ความประทับใจอาจเป็นความรู้สึกซึ่งหายาก สำหรับคนที่มีรากฐานจิตใจคับแคบ โดยที่ยังมีข้อจำกัด อยู่มาก ส่วนคนที่มีรากฐานจิตใจอิสระและเปิดกว้าง ย่อมรู้สึกประทับใจในหลายสิ่งหลายอย่าง ทั้งนี้และทั้ง นั้น ความรู้สึกประทับใจทำให้เกิดความสนใจและมุ่งมั่น ค้นหาคำความจริงได้อย่างลึกซึ้ง

บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมใช้ชีวิตทำงาน ที่ตนเชื่อว่ามีผลสร้างสรรค์สังคมอย่างมีความสุข โดยที่ ไม่รู้สึกว้าวุ่นต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมคือปัญหา เนื่องจาก รู้แล้วว่าปัญหาที่แท้จริงอยู่ในใจเราเอง

“...ความหลากหลายของสิ่งต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งสมมติ หากสาวไปถึงจุดที่เป็นเหตุ ย่อมมีความจริงอยู่ในใจคนทั้งสิ้น...”

บุคคลลักษณะนี้ย่อมทำงานกับเพื่อนมนุษย์ที่หลากหลายความคิดได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้นยังเป็นคนที่รู้เท่าทันต่ออิทธิพลครอบงำจากการเปลี่ยนแปลงของรูปวัตถุซึ่งอยู่ภายนอก จึงไม่ยอมหลงตนลืมนัวจนกระทั่งตกเป็นเหยื่อสิ่งดังกล่าว ดังนั้น คนลักษณะนี้จึงใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย และเข้ากับคนได้ทุกรูปแบบ

บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมได้รับการยอมรับจากสังคม อีกทั้งได้รับความเคารพรักและศรัทธาจากคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง

พื้นฐานของมนุษย์ซึ่งอยู่ร่วมกันย่อมมีความหลากหลาย ดังนั้น บุคคลผู้มีใจกว้างย่อมไม่เห็นว่ามีสิ่งใดดี สิ่งใดเลว นอกจากจะยังรู้ความจริงได้อย่างลึกซึ้ง เพราะไม่เห็นสิ่งใดดีจึงไม่หลงยึดติด และไม่เห็นว่ามีสิ่งใดเลวจึงไม่รู้สึกรังเกียจ หากเห็นว่าความหลากหลายคือครูผู้สอนธรรมะให้แก่ชีวิตตนเอง

จากโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง หากมุ่งมั่นทำงานอย่างมีความสุข ชีวิตย่อมเดินไปสู่วิถีทางที่ยังรู้ความจริงได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อย่างที่กล่าวกันว่า **ชีวิตนี้มีโอกาสเรียนรู้อย่างไม่มีการสิ้นสุด** การรู้จบหรือไม่จบจึงไม่ใช่ของจริง สำหรับตนเอง หากสำนึกได้ว่า คือเรื่องของคนอื่นมองตนมากกว่า จึงไม่นำมาใส่ใจ

คำราบร่ำได้สอนไว้ว่า เริ่มต้นชีวิตควรเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่บั้นปลายชีวิตจะต้องจบอย่างเดียว ทฤษฎีบทนี้เกิดจากการมองความจริงเห็นได้แต่ด้านวัตถุ หากมองที่จิตใจซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางชีวิตเราเอง นำจะเห็นได้ว่า เริ่มต้นควรมุ่งมั่นเรียนรู้เรื่องเดียว หากรู้เท่าทันโดยไม่หลงยึดติด ทำให้สามารถมองผ่านสิ่งนั้นลงไป

ได้ถึงรากฐานจิตใจอันเป็นธรรมชาติของคนผู้อยู่เบื้องหลัง ยิ่งทำไปก็ยิ่งรู้เพิ่มมากขึ้นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกึ่งก้านสาขาอยู่ในสังคม ทำให้มองเห็นภาพได้อย่างหลากหลาย แท้จริงแล้วมีรากฐานความจริงเป็นเหตุอยู่ในจิตใจคนผู้กำหนดสิ่งเหล่านั้น

ดังนั้น หลังจากมุ่งมั่นปฏิบัติจากความจริงที่อยู่ในใจ โดยทำอย่างจริงจังในที่สุด ย่อมเริ่มมองเห็นชัดยิ่งขึ้นว่า **ความหลากหลายของสิ่งต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งสมมติ หากสาวไปถึงจุดที่เป็นเหตุ ย่อมมีความจริงอยู่ในใจคนทั้งสิ้น**

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า **เริ่มต้นจากจุดเดียวก็สามารถรู้ได้ทุกเรื่อง** นอกจากนั้น สิ่งที่พบหลากหลายอยู่ในเรื่องราวต่างๆ หากสืบสาวราวเรื่องให้ถึงที่สุด ย่อมวนกลับมา ย่อมมาบรรจบลงที่จุดเดียวกันหมด

มุ่งสู่วิถีความเป็นไทย

เมื่อพบหัวข้อเรื่องมุ่งสู่วิถีความเป็นไทย ก่อนอื่นใคร่ขอกล่าวว่า ถ้ามุ่งไปสู่ความเป็นไทยโดยไม่รู้ว่าความเป็นไทยคืออะไร ก็คงจะไปไม่ถึง หากกล่าวว่า ถ้ามุ่งโดยไม่มุ่ง แต่ปฏิบัติจากความจริงซึ่งอยู่ในใจ และมองเห็นได้สองด้านอยู่เสมอ ย่อมรู้เองว่า ความเป็นไทยคืออะไรและมีอยู่ที่ไหน

ฉันเคยกล่าวว่าตนไม่ใช่ชนชาตินิยม และไม่รู้ลัทธิชาตินิยมอะไรทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นสังคมนิยมหรืออื่นใดก็ตาม หากหลงนิยมชมชื่นตัวตนเองนั้นแหละ ก็ต้องเดินหลงทาง คงจะก้าวไปถึงความจริงได้ยาก

“...เมื่อคนชาติไหนภาษาไหนก็สุดแล้วแต่ หากเกิดบนแผ่นดินถิ่นนั้น แล้วไม่ปฏิเสธความจริง ย่อมเป็นคนที่มีความจริงใจให้รู้ได้...”

คนไทยเกิดบนแผ่นดินไทย คนฝรั่งก็เกิดบนแผ่นดินฝรั่ง แม้คนญี่ปุ่นหรือจีนก็เกิดบนแผ่นดินถิ่นเกิดของตน เกิดบนแผ่นดินใดก็ย่อมเป็นคนชาตินั้น เพียงแต่รู้คุณค่าของพื้นดินซึ่งให้กำเนิดชีวิตแก่ตนก็พอแล้ว

ไม่ว่าใครจะเกิดที่ไหนก็แล้วแต่ หากรู้จักสำรวจตัวเอง และมองหวนกลับไปยังที่มาของชีวิตอย่างไม่รู้สึกรังเกียจ ย่อมเติบโตขึ้นมาด้วยการรู้คุณค่าของตัวเอง จึงไม่ยอมทรยศต่อสิ่งที่ให้กำเนิดชีวิตตนเองและไม่คิดเบียดเบียนคนอื่น นี่แหละที่เรียกว่า ความเป็นคนด้วยจิตวิญญาณอย่างแท้จริง

เราพูดกันว่า ทุกคนไม่อาจปฏิเสธชีวิตตนเองได้ การไม่สำนึกถึงแผ่นดินถิ่นเกิด ก็เท่ากับถูกชีวิตตัวเอง **เมื่อคนชาติไหนภาษาไหนก็สุดแล้วแต่ หากเกิดบนแผ่นดินถิ่นนั้น แล้วไม่ปฏิเสธความจริง ย่อมเป็นคนที่มีความจริงใจให้รู้ได้** ทั้งนี้และทั้งนั้น เรามักกล่าวว่า ชีวิตแต่ละคนเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่จิตใจย่อมสำนึกได้ ดังนั้น เมื่อสำนึกได้ ย่อมมีการเคารพซึ่งกันและกัน แม้เป็นคนต่างชาติต่างภาษาก็ยังเคารพกันได้ จึงละเว้นที่จะเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน โดยที่สิ่งนี้ควรมีอยู่ในรากฐานจิตใจของทุกคน

เราล่าวกันว่า ชีวิตคนที่เกิดมา **ควรมีความเป็นไทแก่ตนเอง** ดังนั้น ไม่ว่าคนชาติไหน ภาษาไหน หากชีวิตสามารถรักษาัจธรรม ซึ่งเป็นความจริงที่อยู่ใจตนเองเอาไว้ได้อย่างมั่นคง ย่อมรู้ได้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และไม่สร้างสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อแผ่นดินถิ่นเกิดของตน หรืออาจกล่าวว่าไม่ออกตัญญูต่อแผ่นดินถิ่นเกิดของเราเอง

คนที่ใจมีความเป็นไทแก่ตนเอง ย่อมเป็นคนที่ดีต่อสัต์ยต่อตนเองโดยแท้ สิ่งนี้คือเงื่อนไขที่อยู่ในรากฐานจิตใจอย่างเป็นธรรมชาติ บุคคลลักษณะนี้ย่อมดำเนินชีวิตอย่างรู้คุณค่าของตัวเอง เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสรรพสิ่งต่างๆ ซึ่งเกิดบนพื้นดินผืนเดียวกัน เมื่อนำมาใช้ประโยชน์ ย่อมรู้จักความพอดีด้วยเหตุและผล จึงไม่ทำให้สิ่งใดต้องสูญเสียหรือถูกทำลาย ในเมื่อสิ่งต่างๆ ที่พบได้ในโลก มีการนำไปใช้ประโยชน์ด้วยจิตใจที่พอเพียง ย่อมเกิดขึ้นมาทดแทนใหม่ได้ หรืออีกอย่างหนึ่งอาจกล่าวว่า นำมาใช้อย่างรู้เหตุรู้ผล

บุคคลผู้มีความสมบัติดังกล่าวย่อมรู้จักการพึ่งตนเอง แทนที่จะคิดเบียดเบียนผู้อื่นให้จำต้องเดือดร้อน จึงรู้จักเคารพซึ่งกันและกัน ย่อมไม่ล่วงล้ำสิทธิ และไม่คิดซ้ำเติมหรือรู้สึกรังเกียจผู้อื่นเมื่อเกิดการพลาดพลั้ง หากให้อภัยและให้โอกาสฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ได้อย่างรู้เหตุรู้ผล

หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้มีความสมบัติคู่ควรแก่ความเป็นคน ย่อมไม่คิดแก้ปัญหาด้วยการทำลายผู้อื่น หากมีความรู้ความสามารถที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้ผู้อื่นปรับเปลี่ยนทิศทางของชีวิตกลับคืนสู่สภาพที่มั่นคงอยู่ได้อย่างรู้เหตุรู้ผล อีกทั้งนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมได้อย่างรู้คุณค่าอันควรภูมิใจในตนเอง

